

سرمقاله

چالش‌ها و دغدغه‌های صنعت سیمان و راهکارهای برون رفت

■ مهندس مسعود رضا شاکری
مدیرعامل شرکت سیمان صوفیان

به طور مستقل انجام می‌شود)، جلوگیری به عمل خواهد آمد.
ب- با توجه به لزوم برنامه‌ریزی برای طراحی و ساخت تجهیزات ارزش‌بر پیچیده برقی و مکانیکی در داخل کشور، پیشنهاد می‌شود کلیه هلدینگ‌های سیمانی اقدام به تشکیل بخش طراحی و ساخت در معاونت‌های مهندسی خود نموده و در راستای کم‌رنگ کردن آثار تحریم، کار مطالعه، طراحی و ساخت را برای بی‌نیاز کردن صنعت سیمان از ماشین‌آلات خارجی به طور جدی در دستور کار خود قرار دهند.

۳- مدیریت

به نظر می‌رسد استفاده از مدیران باتجربه و متخصص برای اداره شرکت‌های سیمانی از اهم مسائلی است که هلدینگ‌های سیمانی باید مد نظر قرار دهند. در این راستا پیشنهاد می‌شود انتخاب مدیران واحدهای سیمانی صرفاً بر اساس تجربه، تخصص‌های ذیربط و به‌ویژه، عملکرد قبلی آنها صورت گیرد و از هرگونه مصلحت‌اندیشی‌های سیاسی و ... خودداری شود.

۴- آموزش

ایجاد دوره‌های آموزشی کلاسیک (دانشگاهی) مرتبط با صنعت سیمان در قالب حداقل ده واحد درسی در دوره‌های

عمده‌ترین مشکلات، موانع و محدودیت‌های فراروی صنعت سیمان را به شرح زیر می‌توان برشمرد:

۱- تولید مازاد بر مصرف و دیوی اجباری محصول

جهت برون رفت از این چالش باید به امر صادرات به عنوان یک راه‌حل قطعی نگریست و تسهیلات لازم را برای صادرات این محصول فراهم کرد. پیشنهاد می‌شود متولیان امر (وزارت صنایع، انجمن صنفی کارفرمایان صنعت سیمان، هلدینگ‌های سیمانی و ...) اقدام به تشکیل کارگروه صادراتی برای ساماندهی و اتخاذ سیاست واحد در خصوص کم و کیف مقوله صادرات (میزان صادرات، قیمت صادرات، جذب مشتریان عمده، چگونگی دریافت وجه و غیره) نمایند.

۲- تحریم

الف- با توجه به وجود تحریم و عدم امکان خریداری تجهیزات، ماشین‌آلات و قطعات یدکی لازم با قیمت‌های مناسب، پیشنهاد می‌شود تشکلهایی جهت خرید تجهیزات در هلدینگ‌های سیمانی ایجاد گردیده و کار خرید این تجهیزات را به طور عمده برای کارخانه‌های تحت پوشش بر عهده گیرند. بدین ترتیب، از فرصت‌طلبی، منفعت‌جویی و سوءاستفاده طرف‌های خارجی و یا ایرانی در فرآیند خریدها (که در حال حاضر در هر یک از کارخانه‌ها

کارشناسی ارشد برای دانشجویان رشته‌های مهندسی مکانیک و شیمی از الزامات اولیه جهت آشنایی مهندسان جوان کشور با صنعت سیمان به صورت علمی می‌باشد. هم‌اکنون، مباحث و مسائل بسیار حساس مبتلابه صنعت سیمان از طریق اکتسابی و به طور تجربی از طریق استادکاران (آنهم به طور ناقص و غیرمهندسی) به این مهندسان جوان منتقل می‌شود که عاری از هرگونه نگرش علمی است و از این منظر خسارات جدی به خط تولید و سودآوری مطلق این صنعت پولساز و ارزآور برای کشور وارد می‌سازد.

۵- نیروی انسانی

برون‌سپاری تدریجی امور بهره‌برداری از دپارتمان‌های خط تولید برای حذف کامل مشکلات نیروی انسانی و سهم کردن کارگران شاغل در تشکلهای پیمانکاری با هدف انگیزه‌مندسازی آنها برای کار بیشتر و مراقبت دلسوزانه‌تر از تجهیزات و ماشین‌آلات و ... مآلاً کاهش هزینه‌های تولید و سودآوری شرکت از اهم اقداماتی است که باید انجام گیرد.

۶- ساختار سازمانی

ساختار سازمانی کارخانه‌های سیمان را باید به گونه‌ای طراحی و تدوین کرد که دفتر فنی متشکل از نیروهای متخصص و کارآمد در زمینه‌های مهندسی مکانیک، شیمی، برق و ... به عنوان «خانه فکر» و مغز متفکر کارخانه، مورد استفاده خط تولید قرار گیرد. هم‌اکنون دفاتر فنی و مهندسی کارخانه‌های سیمان کشور عمدتاً فاقد مهندسان مجرب و کارآزموده در صنعت سیمان می‌باشند که قادر به اثرگذاری روی پارامترهای تعیین‌کننده‌ای همچون کاهش مصرف انرژی (الکتریکی و حرارتی)، کیفیت محصول، تنوع محصول، استفاده از سوخت‌های جایگزین، اجرای دقیق مسائل زیست محیطی، اجرای دقیق مسائل ایمنی و نوآوری‌های لازم در صنعت سیمان نیستند. به نظر می‌رسد تشکل این واحدها که بعضاً به صورت پراکنده در برخی از کارخانه‌های سیمان وجود دارند، در دفتر فنی و مهندسی کارخانه‌ها و تحت مسئولیت مدیر واحد فنی اثرگذارتر خواهد بود.

۷- سایر موارد

چگونگی برخورد با صنعت سیمان به عنوان یکی از صنایع «انرژی بر» عمده در خصوص افزایش بهای حامل‌های انرژی، پس از اجرای طرح هدفمند کردن یارانه‌ها از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است و اتخاذ هرگونه تصمیم و اقدامی

در این مورد باید آنچنان اصولی و منطقی باشد که موجب بروز مشکل برای این صنعت حیاتی و فلج شدن آن نگردد. در ایران پس از صنایع ذوب فلزات، صنعت سیمان بیشترین حجم مصرف انرژی را به خود اختصاص می‌دهد. انرژی مصرفی در صنعت سیمان به دو صورت نیروی الکتریکی و حرارتی می‌باشد که حدود ۲۰ درصد از سبب انرژی صنعت سیمان مربوط به انرژی الکتریکی و حدود ۸۰ درصد آن مربوط به انرژی سوخت فسیلی (مازوت و گاز) است. سهم مصرف انرژی حرارتی در صنعت سیمان ۱۴ درصد سهم مصرف در کل صنایع و ۳ درصد مصرف در کل کشور است. در حال حاضر با توجه به فشارهایی مبنی بر استفاده از سوخت مازوت (همزمان با قطع گاز) و اجبار به خرید مازوت با قیمت بسیار زیاد و حتی اجبار صنعت به تأمین نیمی از مازوت مورد نیاز از طریق منابع دوردست و تحمیل هزینه گزاف حمل تا محل کارخانه، زبانی جدی به شرکت‌های تولید کننده سیمان وارد نموده است.

- با توجه به افزایش نرخ ارز، هزینه تأمین قطعات و ماشین‌آلات مورد نیاز این صنعت و همچنین هزینه‌های حمل و نقل افزایش چشمگیری یافته که موجب افزایش بهای تمام شده محصول شده است. افزایش سرسام‌آور قیمت پکت سیمان، چالش‌های حمل و نقل و شرایطی که تحریم بر صنعت تحمیل کرده و عدم امکان استفاده از سیستم بانکی (LC) جهت تأمین اعتبار خرید قطعات و لوازم یدکی که از خارج از کشور وارد می‌شوند، نیز باعث افزایش قیمت تمام شده گردیده است. در این راستا از متولیان امر انتظار می‌رود که با افزایش قیمت سیمان به تناسب موارد فوق، از وارد آمدن صدمات جدی‌تری به این صنعت کلیدی جلوگیری به عمل آورند.

- بازپرداخت وام‌های ارزی موجب بروز چالش جدیدی جهت شرکت‌های سیمانی تازه تأسیس (و یا افزایش ظرفیت داده) شده است. به موجب بخشنامه‌های صادره مقرر گردیده که از مهرماه سال جاری پرداخت اقساط وام‌های ارزی با ارز مبادله‌ای صورت پذیرد که این خود باعث افزایش چشمگیر هزینه‌های مالی و کاهش سود شرکت‌ها خواهد شد و یا حتی ممکن است برخی از شرکت‌های تولید کننده را زیان‌ده نماید. اصولاً صندوق ذخیره ارزی با هدف توسعه صنعت و اخذ تسهیلات ارزان قیمت ایجاد شده است که در حال حاضر بازپرداخت اقساط آن با نرخ آزاد باعث می‌شود که شرکت‌های سیمانی با عدم ادامه فعالیت مواجه گردند.

- از طرفی بخشنامه‌های پی‌درپی صادره از بانک مرکزی، گمرک و اداره کل امور مالیاتی، شرکت‌های سیمانی را دچار بحران کرده و نوسانات نرخ ارز ضربات مخربی به صنعت سیمان وارد نموده است. هم‌اکنون از طریق اداره کل گمرک اعلام شده

است که شرط صادرات سیمان منوط به اخذ تعهد بر اساس قیمت ۸۵ دلار برای صادرات هر تن سیمان است؛ در حالیکه نرخ واقعی صادرات در سطح کشور بین ۳۳ تا ۳۷ دلار (بر پایه نرخ آزاد) بوده و از این منظر خسارت سنگینی بابت پرداخت ما به التفاوت این مبلغ تا ۸۵ دلار به شرکت‌های سیمانی وارد خواهد شد.

- با توجه به حضور پرنسپ و واسطه‌ها، هنوز امکان فروش محصول به صورت ارزی وجود نداشته و از طرفی رقابت غیرمنطقی بین شرکت‌های تولید کننده سیمان جهت کاهش قیمت فروش صادراتی خود لطمه جدی تری به این صنعت وارد نموده است. (این چالش با پیشنهاد تشکیل کارگروه صادراتی که پیشتر مطرح شد، مرتفع خواهد گردید.)

یکی از مشکلات اساسی موجود در صنعت سیمان کشور محدود بودن گستره تنوع سیمان‌های تولید شده در کشور است. در حال حاضر عمده تولید سیمان در کشور را محصولات تیپ ۱ و ۲ و پوزولانی تشکیل می‌دهند، در حالی که تنوع سیمان در دنیا بسیار بالاتر بوده و به عنوان مثال حتی برای حفاری چاه‌های نفت نیز از نوع خاصی سیمان استفاده می‌شود که در ایران چنین سیمانی یا تولید نمی‌شود یا تولید آن بسیار کم است. همچنین قیمت سیمان‌های خاص در بازارهای جهانی بسیار بالاست و همین امر می‌تواند به عنوان یک فرصت برای صنعت سیمان ایران تلقی شود. بنابراین، سازمان‌های متولی این صنعت (وزارت صنعت، انجمن صنفی کارفرمایان صنعت سیمان، هلدینگ‌های سیمانی و ...) باید اقدام به برنامه‌ریزی و تدوین برنامه‌های راهبردی برای تحقق این امر نمایند.

مازاد تولید بر مصرف سیمان در کشورهای همسایه ایران از جمله ترکیه، مصر، عربستان سعودی و پاکستان

با عنایت به تقاضای موجود در منطقه و تولید مازاد، پیش‌بینی می‌شود در سال‌های آتی رقابت نسبتاً شدیدی بین کشورهای مذکور جهت صادرات سیمان و تأمین نیازهای منطقه به وجود آید و لذا پیشنهاد می‌شود توسط کارگروهی متشکل از مدیران کارآزموده و تحلیل‌گر در این خصوص بررسی و اتخاذ تصمیم گردد.

ایجاد انحصار توسط شرکت‌های حمل و نقل

ایجاد انحصار توسط شرکت‌های حمل و نقل تشکیل شده در جوار کارخانجات قدیمی، موجب اجحاف به کارخانجات و افزایش قیمت تمام شده مصرف کننده نهایی گردیده است. تا پیش از ایجاد تعادل نسبی در عرضه و تقاضای سیمان در سال ۱۳۸۷، هزینه حمل پرداختی توسط مصرف کننده اهمیت کمتری داشت، لیکن اکنون ارزش نسبی آن افزایش یافته است.

در خصوص صادرات نیز با توجه به اینکه کارخانجات عموماً محصول تولیدی خود را در نقطه‌ی صفر مرزی و یا بر مبنای فوب تحویل می‌دهند، بالا بودن تعرفه حمل موجب کاهش توان رقابتی شرکت‌های داخلی در قیاس با سایر کشورها می‌گردد. در پاره‌ای موارد تلاش شرکت‌های سیمان برای شکستن این انحصار از طریق راه‌اندازی شرکت‌های حمل و نقل متعلق به خود، به دلیل نفوذ بالای شرکت‌های حمل و نقل قدیمی با شکست مواجه شده است. لذا پیشنهاد می‌گردد در این خصوص از سوی هلدینگ‌های سیمانی و همچنین مسئولان استان‌ها تدابیر لازم اتخاذ و به مرحله اجرا گذاشته شود.

ارزش صادرات

مبنای برآورد ارزش صادرات، سرانه سیمان کشور می‌باشد. در سال ۱۳۸۹ سرانه سیمان کشور کمتر از ۹۰۰ کیلوگرم بوده است. انتظار می‌رود این رقم در سال ۱۳۹۴ به ۱۱۰۰ کیلوگرم ارتقا یابد. با توجه به برآورد جمعیت ۸۰ میلیونی در سال ۱۳۹۴ تقریباً ۸۸ میلیون تن مصرف داخلی خواهد بود که انتظار می‌رود ۲۲ میلیون تن صادرات سیمان با نرخ حداقل ۸۰ دلار به ازای هر تن سیمان (با نرخ ارز مرجع ۱۲۲۶۰ ریال) داشته باشیم. از این منظر، حجم صادرات در این سال به حدود ۲ میلیارد دلار خواهد رسید که رقم قابل توجهی برای برنامه‌ریزی خواهد بود.

رقابتی کردن سیمان

با وجودی که صنعت سیمان ایران در ۱۱ ماهه نخست سال جاری موفق به صادرات بیش از ۸ میلیون تن سیمان و کلینکر شده است، اما این صنعت همچنان با مشکل جدی بازاریابی و افزایش تنوع بازارهای صادراتی خود مواجه است.

امسال همچون سال گذشته عمده سیمان و کلینکر تولیدی ایران به دو کشور عراق و افغانستان صادر شده است. دو کشوری که در آنها صادرکنندگان سیمان ایران با رقبای سرسختی مانند چین، پاکستان و اوکراین مواجه‌اند. این در حالیست که انتظار می‌رفت همزمان با تشکیل کنسرسیوم صادرات سیمان ایران در سال گذشته، بازارهای صادراتی این محصول نیز متنوع‌تر شود.

در هر حال، لازم است حجم بیشتری از سیمان و کلینکر تولیدی ایران به کشورهای آفریقایی و حتی اروپایی صادر شود و از انحصار کشورهای مثل عراق خارج شویم، که این موضوع هم نیاز به برنامه‌ریزی در کارگروه صادراتی توانمندی با حضور متولیان امر دارد. و موارد عدیده دیگری که انشا... در شماره‌های آتی تقدیم خواهد شد. ■